

ਨਵਾਂ ਜਮਾਨਾ

ਬੁੱਧਵਾਰ, 19 ਫ਼ਰਵਰੀ 2025

ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ

ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਓਮ ਬਿੜਲਾ ਨੇ 10 ਫ਼ਰਵਰੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਇਜਲਾਸਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ। ਤਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਂਸਦ ਡੇਰੇਕ ਓ'ਬ੍ਰਾਇਨ ਨੇ ਬਜਟ ਇਜਲਾਸ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 100 ਦਿਨ ਬੈਠਕਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਜਲਾਸਾਂ ਦੀ ਘਟਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਚ 9 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 31 ਦਿਨ ਦੇ ਇਜਲਾਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਗੋਆ ਵਿੱਚ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਇਜਲਾਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੱਸਿਆ।

ਲੋਕ ਸਭਾ-ਪੀ ਆਰ ਐੱਸ ਲੈਜਿਸਲੇਟਿਵ ਰਿਸਰਚ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਦੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਕਾਫੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਲੋਕ ਸਭਾ (1952-57) ਦੌਰਾਨ ਸਾਲਾਨਾ ਔਸਤਨ 135 ਬੈਠਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ 17ਵੀਂ ਲੋਕ ਸਭਾ (2019-24) ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ ਔਸਤਨ 55 ਬੈਠਕਾਂ ਹੋਈਆਂ। 17ਵੀਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੌਰਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ 55 ਬੈਠਕਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ 16ਵੀਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ 66 ਤੇ 15ਵੀਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ 71 ਬੈਠਕਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਨ। ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਯੂ ਪੀ ਏ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਲੀਆ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਇਜਲਾਸਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਹੋਏ। 17ਵੀਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੌਰਾਨ 2004-2009 ਦੀ 14ਵੀਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ 40 ਵੱਧ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਹੋਏ, ਜਦਕਿ ਬੈਠਕਾਂ ਘੱਟ ਹੋਈਆਂ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸੀਮਤ ਬਹਿਸ ਤੇ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜੇ ਬਿਨਾਂ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰਾਉਂਦੀ ਰਹੀ।

ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਵੀ ਇਹੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। 22 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਉਪਲੱਬਧ ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਰਾਜਾਂ 'ਚ ਤਿੰਨ ਕਾਰਜਕਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਜਲਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਵਾਧਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦਕਿ 20 ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ। 13ਵੀਂ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ (2012-2017) ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ ਔਸਤਨ 28 ਬੈਠਕਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ 14ਵੀਂ ਤੇ 15ਵੀਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਗੁਜਰਾਤ ਜਿੰਨੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕਾਂ 'ਚ ਭਾਰੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇਖੀ ਗਈ। ਉੱਥੇ ਪਹਿਲੀ (2014-18) ਤੇ ਦੂਜੀ (2018-23) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਰਮਿਆਨ ਬੈਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 26 ਤੋਂ 15 ਤੱਕ ਡਿਗ ਗਈ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 14ਵੀਂ (2013-2018) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ 27 ਬੈਠਕਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ 15ਵੀਂ (2018-23) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ 16 ਬੈਠਕਾਂ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਸਦਨਾਂ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਇਜਲਾਸ ਲੰਬੇ ਚਲਦੇ ਸਨ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਬਿੱਲ ਪੂਰੀ ਪੜਚੋਲ ਨਾਲ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤਾਂ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਰੁਚੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਭੂਪੇਸ਼ ਦਾਸਗੁਪਤਾ, ਜਿਓਟਿਰਮੋਏ ਬਾਸੂ, ਮਧੂ ਲਿਮਬੇ ਵਰਗੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਜਿਹੜੇ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਬਹੁਤੇ ਮੈਂਬਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਾਉਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਗੂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵਾਕਆਉਟ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਬਿੱਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਮਕਸਦ ਹੱਲ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਮੰਦਰ ਕਹਾਉਂਦੀਆਂ ਸੰਸਦ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਕਿਵਾੜ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਹੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਹੈ।

ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ 'ਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ

ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਬਸਤਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸੰਬੰਧੀ ਪੀ ਯੂ ਡੀ ਆਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੀਤੀ 9 ਫ਼ਰਵਰੀ ਨੂੰ ਹੋਏ ਤਾਜ਼ਾ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਾਲ, ਜਨਵਰੀ 2024 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ 300 ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 30 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ ਕੁਮਾਰ 1033 ਅਤੇ 925 ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ। ਖ਼ਬਰਾਂ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਸੰਕੇਤ ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਵਾਦੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਵੀ 2025 ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 9 ਨਾਗਰਿਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। 'ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਗਾਰ' ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈਆਂ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਦੀ ਜੋ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਸਰੋਤ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੇਮਿਲ ਹੈ। ਗੁਰਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ 6,000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤਾਕਤਾਂ ਭੇਜ ਕੇ ਮਾਰਚ 2026 ਤੱਕ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਅੱਤਵਾਦ (ਐੱਲ ਡਬਲਿਊ ਏ) ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਤਮ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਨਵਰੀ 2024 ਵਿੱਚ ਅਭਿਯਾਨ ਵਿੱਚ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਗਾਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਗਾਰ 2005 ਵਿੱਚ ਸਲਵਾ ਜੁਝਮ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ 2009 ਵਿੱਚ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਯੂਨਿ ਹੋ, 2015 ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਕਾਮਜ਼ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ 2017 ਵਿੱਚ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਸਮਾਪਨ-ਪੁਰਾ ਵਜੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਲੜੀ ਦਾ ਹੀ ਵਿਸਤਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਟਕਰਾਅ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਉੱਪਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਂਝੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ੌਜੀਕਰਨ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਘਾਣ, ਗ਼ੈਰ-ਨਿਆਇਕ ਹੱਤਿਆਵਾਂ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕਰਨ, ਗਿਲਟ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹਬੰਦੀ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਉਜਾੜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਗਾਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੈਂਪ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਕਿ ਇਹ ਕੈਂਪ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਅੱਤਵਾਦ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ

ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੰਪਰਕ, ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। 9 ਫ਼ਰਵਰੀ ਨੂੰ ਹੋਏ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀ ਜੀ ਪੀ (ਨਕਸਲ ਉਪਰੋਸ਼ਨ) ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਵਾਰਵਰਡ ਕੈਂਪ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਅਭਿਯਾਨ (ਸਰਵੇਖਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਖੇਤਰ) ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਬਸਤਰ ਵਰਗੇ ਥਾਵਾਂ 'ਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖ਼ਲਾਅ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੈਂਪ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਵੱਡੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 2019 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਅੱਤਵਾਦ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 277 ਸੀ ਆਰ ਪੀ ਐੱਫ ਕੈਂਪ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਪੁਲਸ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਬਿਊਰੋ (ਬੀ ਪੀ ਆਰ ਡੀ) ਨੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ 199 ਨਵੇਂ ਕੈਂਪ ਐੱਸ ਐੱਫ ਕੈਂਪ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸੁਤੰਤਰ ਖੱਬੇ-ਖੱਬੇ ਵਿੱਚ 2019 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਕੱਲੇ ਬਸਤਰ ਵਿੱਚ 250 ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੈਂਪਾਂ ਦਾ ਨਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਸਤਰ ਡਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਆਈ ਜੀ ਪੁਲਸ ਨੇ ਫ਼ਰਵਰੀ 2024 'ਚ ਹਰ 50 ਕੈਂਪ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਸਤਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਨੌਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤਾਇਨਾਤ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਾਰਚ 2026 ਤੱਕ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਯੋਜਨਾ (ਐੱਸ ਆਈ ਐੱਸ) ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਂਦਰੀ ਸਹਾਇਤਾ (ਐੱਸ ਸੀ ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਫੰਡਿੰਗ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐੱਸ ਆਈ ਐੱਸ ਦੀ ਕੁਲ ਸਮਰੱਥਾ 1160 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਹੈ। ਤਾਇਨਾਤੀ ਦਾ ਇਹ ਪੈਮਾਨਾ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਆਪਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਲਈ ਸੰਕੇਤਕ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅਗੂਰੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਪੁੱਲ ਵਿੱਚ ਕਾਂਕੋਰ-ਨਾਰਾਇਣਪੁਰ, ਮਈ ਵਿੱਚ ਪਿਡੀਆ, ਅਕਤੂਬਰ ਵਿੱਚ ਦੇਵੇਵਾੜਾ-ਨਾਰਾਇਣਪੁਰ ਸਰਦੀ, ਨਵੰਬਰ ਵਿੱਚ ਸੁਕਮਾ, ਜਨਵਰੀ 2025 ਵਿੱਚ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ-ਓੜੀਸਾ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਇਦਾਰਾਤੰਤਰੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। 11-12 ਦਸੰਬਰ 2024 ਨੂੰ ਨਾਰਾਇਣਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕੁਮਮ ਅਤੇ ਲੋਕਾਵਾੜਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਓਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਚਿਤਾਨਕ ਖ਼ਬਰ ਆਈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈ ਲਈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਬੱਚੇ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੁਲਸ ਨੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਮਾਰਵਾਦੀ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿ 2024-25 ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਪੀ ਯੂ ਸੀ ਐੱਲ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2014) ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਐੱਫ ਆਈ ਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੁਵਾਹ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੈਂਪਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਪਰਾਧੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੂਨ 2024 ਵਿੱਚ ਸੁਨੀਤਾ ਪਟੇਲ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ (ਜੋ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐੱਫ ਆਈ ਆਰਜ਼ ਅਧੀਨ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹੈ) ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ 2024 ਵਿੱਚ ਮੁਲਵਾਸੀ ਬਚਾਓ ਮੋ (ਐੱਮ ਬੀ ਐੱਮ) ਉੱਪਰ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰੀ ਐਕਟ (ਸੀ ਐੱਸ ਪੀ ਐੱਸ ਏ) ਤਹਿਤ ਲਗਾਈ ਗਈ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਗੁਮ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦ, ਅਗਾਊਂ ਅਤੇ ਸੁਚਿਤ ਕਰਕੇ ਸਹਿਮਤੀ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਗਾਰੰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜੀ ਨਾਲ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਤਾਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਤਹਿਤ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਆਇਕ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਵੀਂ ਸੂਚੀ ਹੇਠਲੇ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ/ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਅਤੇ ਲੜਾਕਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਨਿਯੰਤਾ, ਅਨੁਪਾਤਕ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ਤਾਪੰਨੀ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੀ ਯੂ ਸੀ ਐੱਲ ਦੇ ਰਾਜ ਸਾਰੇ ਨਾਜਨਤਕ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਨਿਯੰਤਾ (ਕੇਂਦਰੀ ਐੱਸ ਐੱਸ ਐੱਸ ਏ) ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗਠਿਅਾਰਬੰਦ ਟਕਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਉੱਪਰ ਲਾਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਯਾਦ ਆਏ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ

ਮਹਾਂਕੁੰਭ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਬੇ ਦੀ ਦੌਲਤ ਦੀ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਪਰ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਲੁਟਾਈ। ਪੰਜਾਹ ਕਰੋੜ ਤੱਕ ਜਨਤਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਆਉਣਗੇ, ਰੱਜ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭੀੜ ਜੁਟਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਕੁਝ ਵੀ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਾਂ-ਕੁੰਭ 'ਚ ਆਉਣ ਦੇ ਸੱਦੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਆਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੀੜ ਵੀ ਜੁੜਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਜੁੜ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਹੋਣ ਖਾਤਰ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਚਾਨਕ ਵਾਪਰ ਗਈਆਂ। ਫਿਰ ਸ਼ਾਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਅਨਾਊਸਮੇਂਟ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਰਹਿਦੀ ਜਨਤਾ/ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਖਾਤਰ ਟੁੱਟ ਪਏ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਚਾਨਕ ਭੀੜ ਤਿੰਨ ਕੁ ਵਾਰ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਗਈ। ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਅਗਲੀਆਂ ਵੀ ਹੋਈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਦਕਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਸੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਜਿਹੜੇ ਸਾਧੂ-ਸੰਤ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਪੌਥੀਆਂ ਵੀ ਨਾਲ ਲਿਆਏ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਅਗਨੀਭੇਦ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਦਕਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਤੀਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੀਆਂ-ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਬਿਰਧ ਵੀ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਅਲਗ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਜਨਤਾ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵਿੱਛੜੇ ਸਭ ਮਿਲ ਸਕੇ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਪੱਖਣ ਮਾਰਟਮ ਗੀਤਾਂ ਲਾਗੇ ਸੰਬੰਧਤ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਗਲੀ 'ਚ ਦੋ-ਢਾਈ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਟੋਟ, ਘਰ ਸੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਤੰਬੂ-ਕਾਲੋਨੀ ਵੀ ਸੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਹੜੀ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਕ

ਮਹਾਂਕੁੰਭ ਦੀਆਂ ਭੀੜਾਂ ਕਰਕੇ ਆਮ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੂੰ ਵੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਘੰਟਿਆਂ ਤੱਕ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਭੀੜਾਂ ਕਰਕੇ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਪਣੇ ਕਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਜਦ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਪਿਠ ਨਹਿਰੂ ਰਾਜ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਮਰਹੂਮ ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਮਿਹਣੇ ਦੇਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਮੌਲੇ 'ਚ ਆਉਦਿਆਂ-ਜਾਂਦਿਆਂ ਹਾਦਸਿਆਂ 'ਚ ਵੀ ਦਰਜਨਾਂ ਭਗਤ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚਿੰਨਾ ਰਟਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਵਿਚਾਰੇ ਐਪ-ਭਗਤ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ੈਕਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮਾੜੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਟੋਟ-ਕਮਰੇ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਚਾਰ ਕੇ ਨਜਾਇਜ਼ ਧੋਸ਼ਾ ਕਮਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਉਣਗੇ, ਰੱਜ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭੀੜ ਜੁਟਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਕੁਝ ਵੀ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਾਂ-ਕੁੰਭ 'ਚ ਆਉਣ ਦੇ ਸੱਦੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਆਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੀੜ ਵੀ ਜੁੜਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਜੁੜ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਹੋਣ ਖਾਤਰ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਚਾਨਕ ਵਾਪਰ ਗਈਆਂ। ਫਿਰ ਸ਼ਾਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਅਨਾਊਸਮੇਂਟ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਰਹਿਦੀ ਜਨਤਾ/ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਖਾਤਰ ਟੁੱਟ ਪਏ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਚਾਨਕ ਭੀੜ ਤਿੰਨ ਕੁ ਵਾਰ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਗਈ। ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਅਗਲੀਆਂ ਵੀ ਹੋਈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਦਕਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਸੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਜਿਹੜੇ ਸਾਧੂ-ਸੰਤ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਪੌਥੀਆਂ ਵੀ ਨਾਲ ਲਿਆਏ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਅਗਨੀਭੇਦ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਦਕਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਤੀਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚੀਆਂ-ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਬਿਰਧ ਵੀ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਅਲਗ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਜਨਤਾ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵਿੱਛੜੇ ਸਭ ਮਿਲ ਸਕੇ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਪੱਖਣ ਮਾਰਟਮ ਗੀਤਾਂ ਲਾਗੇ ਸੰਬੰਧਤ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਗਲੀ 'ਚ ਦੋ-ਢਾਈ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਟੋਟ, ਘਰ ਸੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਤੰਬੂ-ਕਾਲੋਨੀ ਵੀ ਸੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਹੜੀ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਕ

ਵੀ ਮਾੜੇ ਸਨ। ਤਾਰੀਖਾਂ ਤਾਂ ਜਨਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਿਹਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤਾਜ਼ਾ ਰੋਲ ਘਟਨਾ ਨੇ ਤਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਭ ਯਾਤਰੀ ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਨਤਾ ਪੁੱਛ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰੋਲਵੇ ਵਿਭਾਗ ਪਾਸ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿੰਨੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ? ਕਿੰਨੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਵੇਚੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ? ਇਸ ਵਕਤ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਭੀੜ ਹੈ? ਕੀ ਰੋਲਵੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਅਣਜਾਣ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਸੰਬੰਧਤ ਰੋਲ ਗੱਡੀ ਦਾ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਜਾਵੇਗੀ? ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਭਗਦੜ ਵੀ ਮੱਚ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਵੱਧ ਟਿਕਟਾਂ ਵਿਕਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੇਟਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਕ 15/20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਕੁਲੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਲੱਗਭੱਗ ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੁਲੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਏਨੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ। ਅਠਾਰਾਂ ਲੋਕ ਭੀੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਆਣ ਕੇ ਕੁਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਏਨੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਰੋਲਵੇ ਮਨਿਸਟਰ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜੀ ਵਾਂਗ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਅਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਲਾਇਕੀ ਕਰਕੇ ਜਨਤਾ ਉਸ ਮਰਹੂਮ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਵਜ਼ੀਰੀ ਖਾਰਜ ਮਾਰੀ ਸੀ।

ਸੰਪਰਕ : 98721-65741

ਸੰਜੀਵਨ ਸਿੰਘ

13 ਦਸੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 11 ਕੁ ਵਜੇ ਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜੀ, "ਹੈਲੋ, ਸੰਜੀਵਨ ਬੋਲਦੇ ਓ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਹਾਂ ਜੀ, ਸੰਜੀਵਨ ਬੋਲਦਾ।" "ਸੰਜੀਵਨ ਮੈਂ ਜਰਨੈਲ ਬੋਲਦਾ।" ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ, ਕੀ ਹਾਲ-ਚਾਲ, ਸਰੀ ਆਲ੍ਹੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਐ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ। "ਮੈਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ 'ਚ ਆਂ, ਸਰੀ ਆਲੇ ਦੋਸਤ ਵੀ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਨੇ।" ਜਰਨੈਲ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਇੰਡੀਆ ਕਦ ਆ ਰਹੇ ਓ ਭਾਅ ਜੀ?" ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਆਇਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ।" ਵਾਹ ਜੀ ਵਾਹ ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ, ਕਮਾਲਾਂ ਹੋਗੀਆਂ, ਕਦ ਮਿਲਾਏ।" ਜਰਨੈਲ ਹੋਰਾਂ ਕਿਹਾ, "ਬਕਾਵਟ ਲਾਹ ਲਵਾਂ ਦੋ-ਚਾਰ ਦਿਨ, ਤੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਈ, ਬਕਾ ਦਿੰਦੇ ਪੱਚੀ-ਤੀਹ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ, ਯਾਹ-ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਆਂ, ਹਫਤੇ ਕੁ ਬਾਅਦ।" ਮੈਂ ਦਸ ਕੁ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਫੋਨ ਕੀਤਾ। ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਯਾਰ ਤਬੀਬਤ ਬੋਝੀ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਗਈ। ਠੀਕ ਹੋ ਲਵਾਂ ਫੇਰ ਮਿਲਦੇ ਆਂ।" ਕੋਈ ਨੂੰ ਭਾਅ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੋ, ਮੈਂ ਇਕ-ਦੋ ਲੱਖਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਐ, ਕੋਈ ਨੂੰ, ਤੁਸੀਂ ਸਿਹਤਯਾਬ ਹੋਵੋ ਆਪਾਂ ਮਿਲਦੇ ਆਂ। ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਅੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ ਨੂੰ ਕਈ ਫੋਨ ਕੀਤੇ, ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ, ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੇਹੇ ਵੀ ਭੇਜੇ, ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਅ ਜੀ ਕਿਤੇ ਘੁੱਮਣ ਫਿਰਨ ਚਲੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ ਇਕ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੇਹੇ ਦਾ ਦੋ ਹਰਫੀ ਜਵਾਬ ਆਇਆ, "ਬਿਮਾਰ ਆਂ।" ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆਂ, ਘੰਟੀ ਮਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤਨੀ ਆਏ, "ਹਾਂ ਜੀ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਐ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਐ।" ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਸੂਝਵਾਨ ਚਿਤੋਰਾ ਸੀ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਆਰਟਿਸਟ

ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ, ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਓ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਸੰਜੀਵਨ ਆਂ ਭੈਣ ਜੀ, ਪੁਹਾਲੀ ਤੋਂ ਆਂ, ਮੈਂ ਜਦ ਜਦ ਵੀ ਕੋਨੇਡਾ ਆਉਂਦਾ ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਪ ਭੁੱਲਰ ਹੋਰੀ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਨੇ।" "ਆ ਜੀ।" ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕਿਵੇਂ ਸਿਹਤ ਐ, ਹੁਣ ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ ਦੀ।" "ਠੀਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ।" ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ ਮੈਂ 'ਤੇ ਪਏ ਸਨ। ਪੀਲਾ ਚਿਹਰਾ, ਬਦਰੰਗ ਚਮੜੀ, ਜਰਨੈਲ ਹੁਰਾਂ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। "ਕਿਵੇਂ ਤਬੀਬਤ ਐ ਭਾਅ ਜੀ।" ਮੈਂ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਬੋਲ ਤਾਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਜਾਅ, ਕੇ ਸਮਝ ਸਕੀ ਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਧੀਮੀ ਅਵਾਜ਼ 'ਚ ਕਿਹਾ, "ਠੀਕ ਐ।" ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, "ਪੀਲੀਆ ਹੋ ਗਿਆ। ਖਾਂਦੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਨੇ, ਫੋਰਟਿਸ ਆਲਿਆ ਫੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਐ। ਕੁੱਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਫੋਰਟਿਸ ਆਲਿਆ ਫੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਐ। ਹੁਣ ਰੋਟੀਨ ਚੈਕਅੱਪ ਲਈ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਫਰਕ ਪੈ ਰਿਹਾ ਐ ਹੁਣ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਚੈੱਕ ਕਰਾਇਆ, ਉੱਥੇ ਕਰਵਾਓ ਚੈੱਕ, ਉਹ ਕਰਨਗੇ ਸਹੀ ਇਲਾਜ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਪਤਾ ਈ।" ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰੀ ਬਹੁਤ ਐ ਭਾਅ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਕੱਲੀ ਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਣਾ। "ਤੁਸੀਂ ਫਾਇਲ ਦਿਓ ਮੈਨੂੰ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਕੁਸ਼।" ਜਰਨੈਲ ਭਾਅ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਫਾਇਲ ਫ

